

Länsstyrelsen Västernorrland i samarbete med länets kommuner.

Länsstyrelsen
Västernorrland

871 86 Härnösand | 0611-34 90 00 | vasternorrland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/vasternorrland

Regler och råd vid försäljning av tobak och folköl

Tobak

VAD ÄR TOBAK?

En tobaksvara är en vara som innehåller tobak, till exempel cigaretter, cigarrer, cigariller, pip- och rulltobak, snus, tuggtobak, portionstobak, råttobak och tobak till vattenpipa.

TOBAK TILL VATTENPIPA

All försäljning av tobak till personer under 18 år är förbjuden, inklusive vattenpipstobak. Alla produkter som innehåller någon form av tobak är en tobaksvara, oavsett hur stor eller liten del tobak produkten innehåller. Detta innebär att vattenpipstobak omfattas av tobakslagen.

ANMÄLAN

För att kommunen ska kunna informera om bestämmelser kring tobaksförsäljning samt kontrollera att lagar följs ska den som tänker sälja tobak anmäla detta till kommunen innan försäljningen påbörjas. Vid anmälan ska även egenkontrollprogram bifogas samt övriga uppgifter som kommunen behöver för att kunna utöva tillsyn. Anmälningssblankett finns hos kommunen. Vid ändring av uppgifter ska detta anmälas till kommunen utan dröjsmål.

AVGIFT

Kommunen får ta ut en årlig tillsynsavgift av dem som säljer tobak. Det är kommunfullmäktige i respektive kommun som bestämmer avgiftens storlek. Tillsynsavgiften är till för att finansiera kommunens tillsyn och avgifterna får endast användas för det ändamålet.

Regler vid försäljning av tobak

18-ÅRSGRÄNS

Tobaksvaror, inklusive tobak till vattenpipa, får inte säljas eller på annat sätt lämnas ut till någon som inte fyllt 18 år. Den som säljer tobak ska förvissa sig om att köparen är 18 år. Eftersom det kan vara svårt att enbart med hjälp av utseendet bedöma en persons ålder finns en rekommendation från Statens folkhälsoinstitut att begära legitimation av alla som ser ut att vara under 25 år.

LANGNING

En tobaksvara får inte säljas eller lämnas ut om det finns särskild anledning att anta att tobaksvaran kommer att överlämnas till någon som inte fyllt 18 år.

STYCKEFÖRSÄLJNING

Cigaretter får inte säljas styckvis eller i förpackningar med färre än 19 cigaretter.

SKYLTNING

På varje försäljningsställe för tobaksvaror ska det finnas minst en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja tobaksvaror till den som inte fyllt 18 år.

MARKNADSFÖRING

Marknadsföring i form av reklamskyltar är förbjudet på försäljningsställets utsida och i skyltfönster. Reklam och annan marknadsföring inne på försäljningsstället får inte vara påträngande, uppsökande eller uppmåna till tobaksbruk.

FELAKTIG MÄRKNING

Tobaksvaror måste förses med omfattande märkning, bland annat med varningstexter på svenska, innehållsdeklaration (för cigaretter) och uppgifter för identifikation av platsen och tiden för tobaksvarans tillverkning. Det är inte tillåtet att sälja tobaksvaror med felaktig märkning, till exempel med utländska varningstexter eller med ingen märkning alls.

Vad händer om man bryter mot lagen?

BÖTER ELLER FÄNGELSE

Den som medvetet eller av oaktsamhet säljer en tobaksvara till en person under 18 år kan dömas för olovlig tobaksförsäljning till böter eller fängelse i högst sex månader. Samma brottsrubricering gäller för den som uppsåtligen tillhandahåller felaktigt märkta tobaksvaror för försäljning.

FÖRELÄGGANDE OCH FÖRBUD

Kommunen kan bestämma om föreläggande eller förbud. Vid brott mot föreläggande eller förbud kan vite dömas ut av förvaltningsrätten. Vitet kan uppgå till flera tusen kronor. Vill kommunen att en företeelse ska upphöra är det lämpligast med ett förbud, till exempel mot styckeförsäljning av cigaretter eller mot en påträngande marknadsföringsskylt. Behövs istället en aktiv, praktisk och konkret åtgärd av tobakshandlaren är det lämpligare med ett föreläggande, till exempel om säljaren inte förvissat sig om köparens ålder eller om butiken saknar en skylt om åldersgräns. Ett föreläggande kan även användas om egenkontrollprogram saknas.

Vad är öl?

Lättöl har en alkoholstyrka om högst 2,25 volymprocent.

Folköl har en alkoholhalt som överstiger 2,25 men inte 3,5 volymprocent och benämns som öl i alkohollagen.

Starköl har en volymprocent som överstiger 3,5.

”En burk folköl 3,5 volymprocent innehåller lika mycket alkohol som 4 cl 40 procent spritdryck”

FÖRSÄLJNING AV FOLKÖL

En förutsättning för detaljhandel med folköl är att det även säljs matvaror i butiken. Butiken ska ha ett brett sortiment av matvaror bestående av till exempel mejeriprodukter, charkvaror, torrvaror, grönsaker, konserver och djupfrysta matvaror. Som matvaror brukar också räknas pizzor, piroger, smörgåsar och portioner av hämtmat. Det räcker inte att butiken bara har någon eller några av dessa varutyper i sitt sortiment. Glass, godis, chips, kaffe och te anses inte vara matvaror. Kiosker, tobaksaffärer, spel- eller videobutiker får endast sälja folköl om de uppfyller ovanstående krav.

SERVERING AV FOLKÖL

En förutsättning för att få servera folköl är att det samtidigt serveras mat. Minimikravet på mat kan anses vara uppfyllt om det till exempel serveras pizza, varma smörgåsar, varmkorv, hamburgare eller kebab. Det ska även finnas ett sortiment av lättdrycker, till exempel lättöl, läsk och vatten, på serveringsstället. Servering av folköl ska ske med återhållsamhet och får inte föranleda några olägenheter i fråga om ordning och nykterhet. Rätten att få servera folköl innebär inte automatiskt en rätt att få sälja folköl.

LIVSMEDELSLOKAL

Ytterligare en förutsättning för att få sälja folköl är att försäljningsstället (detaljhandels- eller serveringsställe) bedriver verksamheten i en lokal som är avsedd för stadigvarande verksamhet med livsmedel. Verksamheten ska registreras hos miljöförvaltningen och måste uppfylla de krav som ställs både vad gäller lokalen och hanteringen av matvaror/mat.

ANMÄLAN

Den som tänker sälja folköl ska anmäla detta till kommunen. Anmälan ska göras innan försäljningen påbörjas. Anmälningsblankett finns hos kommunen.

AVGIFT

Kommunen får ta ut en årlig tillsynsavgift av dem som säljer eller serverar folköl. Det är kommunfullmäktige i respektive kommun som bestämmer avgiftens storlek.

Regler vid försäljning av folköl

18-ÅRSGRÄNS

Folköl får inte säljas eller annars lämnas ut till någon som inte fyllt 18 år. Den som säljer folköl ska förvissa sig om att köparen är 18 år. Precis som vid försäljning av tobaksvaror så finns en rekommendation från Statens folkhälsoinstitut om att begära legitimation av alla som ser ut att vara under 25 år.

PÅVERKADE PERSONER

Folköl får inte säljas till personer som är märkbart påverkade av alkohol eller andra berusningsmedel.

LANGNING

Folköl får inte lämnas ut om det finns särskild anledning att anta att folkölen är avsedd att olovligen överlämnas till en person under 18 år eller som är märkbart påverkad av alkohol eller andra berusningsmedel.

CIDER

Cider med en alkoholstyrka som överstiger 2,25 volymprocent omfattas av samma regler som folköl.

Cider eller drycker av ”ciderkaraktär” med en alkoholhalt om högst 2,25 volymprocent klassas som lättdryck och omfattas därför inte av ovanstående regler.

ÖVRIGA REGLER

Det ska vara god ordning i lokalen och det är inte tillåtet att bjuda på folköl.

Vad händer om man bryter mot lagen?

FÖRBUD MOT FÖRSÄLJNING

Om inte alkohollagens regler följs kan kommunen förbjuda försäljning av folköl i sex månader. Om regelbrottet upprepas eller anses allvarligt kan kommunen förbjuda försäljning i tolv månader. Om personalen bryter mot reglerna blir även ägaren ansvarig.

BÖTER ELLER FÄNGELSE - PERSONLIGT ANSVAR

Den person som medvetet eller av misstag säljer eller lämnar ut folköl till någon som inte har fyllt 18 år eller som är märkbart påverkad av alkohol eller berusningsmedel, döms för olovlig dryckeshantering till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma gäller den som säljer folköl trots att kommunen lagt ett förbud mot försäljning.

FOLKÖL KAN TAS I BESLAG

Den som innehar folköl i uppenbart syfte att olovligen sälja dem döms för olovligt innehav av alkoholdrycker. Det innebär att folköl som uppenbarligen finns för försäljning i lokal som inte uppfyller alkohollagens bestämmelser (inte godkänd livsmedelslokal eller otillräckligt matvaruutbud) får beslagtas av polismyndigheten. Detsamma gäller om kommunen meddelar förbud att sälja folköl.

TILLSYN

Kommunen och polismyndigheten är tillsynsmyndigheter över tobak- och folkölsförsäljningen. När tillsynsmyndigheter genomför tillsyn har deras personal rätt att få tillträde till lokaler och andra utrymmen som berörs av tobakslagen och alkohollagen.

EGENKONTROLLPROGRAM

Den som säljer tobak eller folköl ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över försäljningen. Detta gäller även de som serverar folköl. Egenkontrollen innebär att den ansvarige för försäljningen ska ta fram ett program där det framgår hur denne med eventuell personal arbetar för att reglerna i tobakslagen och alkohollagen följs. Av egenkontrollprogrammet bör det framgå hur åldersgränser och andra bestämmelser tillämpas och övervakas. Programmet ska vara skriftligt och kunna uppvisas på uppmaning av tillsynsmyndighet.

EGENKONTROLLPROGRAM - EXEMPEL PÅ INNEHÅLL

- Kunskap/utbildning – hur informeras personalen om reglerna för folköl/tobak och vilka är företagets interna rutiner.
- Försäljningsansvarig – vem är försäljningsansvarig och vilka instruktioner har denna för att sköta sin uppgift.
- Information till kunderna – vilka skyltar finns för att informera om bland annat åldersgränser för folköl/tobak och hur placeras dessa skyltar i lokalen.
- Kassarutiner – vad ska personalen tänka på för att förhindra försäljning till underåriga eller påverkade personer och hur motverkas langning.
- Åtgärder – vilka åtgärder avser handlaren vidta om försäljningsbestämmelserna inte efterlevs
- Dokumentation – hur dokumenteras utbildningstillfällen, kontroll av skyltar med mera.

Kommunen kan ge ytterligare råd och vägledning.

Tips åt dig som säljer folköl eller tobak

- Tänk på att alltid begära legitimation om du är osäker på åldern. När någon ser ut att vara under 25 år och vill köpa folköl eller tobak – be om legitimation. Kom ihåg att den som är över 18 år normalt inte har något emot att uppvisa legitimation. Om kunden inte har rätt ålder eller inte kan uppvisa legitimation, förklara att du inte har rätt att sälja tobak eller öl till den personen.
- Du har laglig rätt att vägra sälja folköl eller tobak om du misstänker att det bryter mot reglerna i tobakslagen eller alkohollagen. Tala om för personen att du riskerar böter eller fängelse om du bryter mot lagen.
- Om kunden, vid försäljning av folköl, är märkbart påverkad av alkohol eller andra berusningsmedel, förklara att du inte har rätt att sälja öl.
- Var uppmärksam på om det samlas ungdomar utanför butiken. Risken finns då att en person med rätt ålder handlar tobak eller folköl och lämnar över till ungdomar under 18 år. Misstänker du att detta ska ske får du inte sälja tobak eller folköl till den personen.
- Miljön i och utanför butiken kan anpassas för att inte dra ungdomar till sig genom att till exempel undvika annonsering om billigt folköl på utsidan eller i skyltfönstret. Även folkölets placering kan vara bra att tänka på. Undvik placering av folkölen precis innanför ytterdörren och sprid inte ut folkölen på flera ställen. En lämplig placering är tillsammans med övriga drycker i en dryckesavdelning som gärna är belägen långt in i butiken eller där personalen har god kontroll över dryckerna.

- Om kunder som nekas köp av tobak eller folköl ändå står på sig eller blir aggressiva – försök behålla lugnet. Var tydlig med ditt budskap. Förklara att det inte lönar sig att diskutera. Be om möjligt en chef eller kollega att hjälpa till.
- Om kunden gör något olagligt – ingrip inte, men observera vad som händer och gör anteckningar när det hela är över. Du kan behövas som vittne. Tillkalla polis vid behov. Berätta om vad som hänt för din chef.
- Du kan beställa dekaler med information om åldersgräns från Statens folkhälsoinstituts webbplats www.fhi.se.